

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Thomas P.M. Barnett

Blueprint for Action. A future worth creating

Putnam | 2006 | 440 pp. | \$ 26,95 | ISBN 0399153128

Een blogger over veiligheid en globalisering

door *Caspar Veldkamp*

Plaatsvervangend directeur VN en internationale financiële instellingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken

Wie dezer dagen in Parijs de strategisch adviseurs van de nieuwe Franse regering bezoekt, zal opmerken dat zij een opvallend Amerikaans boek, *Blueprint for Action*, onder handbereik hebben. Het is het boek van een innovatief denker over globalisering, oorlog, vrede, ontwikkeling en nog veel meer. Diens uitdagende werk is in Nederland nog weinig bekend.

Dr. Thomas Barnett werkte jarenlang achter de schermen van de Amerikaanse strategievorming over oorlog en vrede. Hij was werkzaam op het gebied van militaire transformatie bij het Pentagon, het Amerikaanse ministerie van Defensie. Tevens werkte hij als onderzoeker voor het *U.S. Naval War College*. Hij publiceerde doorwrochte artikelen in vakbladen die in Europa nauwelijks worden gelezen, als de *Proceedings* van het Amerikaanse marine-

instituut. Jong en eigengereid, kreeg hij ruimte om zijn futuristische gedachten over wereldwijde vraagstukken en hun samenhang te ontwikkelen. Typerend voor de Amerikaanse militaire wereld bracht hij deze samen in een gesproken analyse met lichtbeelden, hedendaags in een *powerpoint*-presentatie vervat. Honderden malen hield hij deze presentatie als college of gastcollege voor officieren, beleidsmakers, diplomaten, onderzoekers van denktanks en andere opinieleiders. Telkens bracht hij veranderingen aan, naar aanleiding van commentaar vanuit de zaal, internationale ontwikkelingen of nieuwe gedachten. Langzamerhand begonnen vakpers en andere media belangstelling te tonen voor de ideeën die Barnett te berde bracht. Dit temeer daar zijn presentaties een evenement bleken: in ademloos tempo, telkens gelardeerd met een eindeloze hoeveelheid voorbeelden en associaties op alle mogelijke gebieden. De belangstelling voor Barnett nam vooral toe na de aanslagen van 11 september 2001 — de behoefte aan duiding en ideeën over oplossing van de problemen was groot. Al spoedig verschenen steeds vaker stukken over hem en zijn ideeën. Bar-

B
O
E
K
E
N

nett werkte zijn presentatie ondertussen uit tot een boek, getiteld *The Pentagon's New Map*, dat in 2004 uitkwam en een groot succes beleefde. De *Wall Street Journal* drukte een portret van hem af op de voorpagina, het weekblad *U.S. News & World Report* betitelde hem als 'één van de belangrijkste strategische denkers van onze tijd' en de *Washington Post* noemde hem 'de belangrijkste defensie-intellectueel van deze dagen'. Een landelijke tv-zender zond zijn college integraal uit. Aandacht volgde vanuit de rest van de wereld, vooral vanuit China, India, Japan en Turkije — slechts weinig vanuit West-Europa.

Dit laatste kan liggen aan Barnett's waarnemingen, die zich veelal richten op opkomende landen in plaats van op het oude Europa. Maar ook aan diens houding, die weinig verwantschap vertoont met de bedaaide stijl waarin wordt gedoceerd aan Europese hooggeleerde instellingen. Barnett praat wild, als een *rapper*, en verspringt

.....
Zijn werk leest als een weblog,
vol spontane invallen,
onverwachte vergelijkingen
en hoogstpersoonlijke
waarnemingen
.....

soms van onderwerp als een *zapper*. Zijn geschreven werk leest als een weblog, vol spontane invallen, onverwachte vergelijkingen en hoogstpersoonlijke waarnemingen. Overall gebruikt hij nieuwerwetse terminologie uit de wereld van de informatietechnologie. Kritiek daarop deert hem niet en wuift hij weg. Hij geeft expliciet aan dat hij zich niet zozeer richt op de huidige generatie denkers en beslissers, maar op de volgende — de zogenoemde *echo boomers*, geboren

tussen 1980 en 1995. Voor de ouderen onder ons blijft zijn stijl ronduit wennen.

Waar gaat het om bij Barnett's werk? Volgens een van diens commentatoren, de Amerikaanse marineofficier Robert Brannon, komt het erop neer dat Barnett de wereld beschrijft in twee delen, de *functioning core* van de globalisering en de *non-integrating gap*. De kern is het deel dat wordt gekenmerkt door *connectivity*, verbonden door geïntegreerd economisch verkeer, vormen van collectieve veiligheid en per saldo positieve aspecten van globalisering. Het gat wordt gevormd door de gebieden waar gebrek aan uitzicht bestaat, rechteloosheid veel voorkomt en afweer tegen modernisering opgeld doet. Barnett tekent wereldkaarten waarin als kern gebieden staan geduid als Noord-Amerika, Japan, Australië en (het geïntegreerde deel van) Europa. Tot het gat behoren nagenoeg geheel Afrika, het Midden-Oosten, delen van Latijns-Amerika en delen van Azië, waaronder geheel Centraal-Azië. Daar is het leven minder gezond, korter, rauwer, onveiliger en uitzichtlozer. Maar dat niet alleen: het gat genereert onveiligheid voor zichzelf en de rest van de wereld. Fragiele staten vormen broeinesten voor fataal terrorisme (denk aan Osama bin Laden die zijn heil eerst zocht in Soedan en vervolgens in Afghanistan), het gebrek aan perspectief op ontplooiing in de Arabische wereld genereert radicalisering en gewelddadig fanatisme. Kern en gat zijn intern en onderling verbonden door vier stromen: verkeer van mensen van gat naar kern; van energiedragers van gat naar kern; van geld van oude naar nieuwe onderdelen van de kern; en (pogingen tot) uitvoer van veiligheid van delen van de kern naar het gat. Stromen van mensen, energie, investeringen en veiligheid kunnen cruciaal zijn, niet eens alleen om de kern te beschermen, maar vooral om het gat van de wereld te

doen krimpen, meent Barnett: *shrinking the gap* vormt de centrale these van zijn werk. Het dichtten van het gat kan door het stukje bij beetje op positieve wijze aan te haken bij de kern. Volgens Barnett vormt dit een opdracht in aller belang, want wie niet op positieve wijze wordt aangehaakt bij de globalisering, dreigt onvrede en onveiligheid te genereren: *disconnectedness defines danger*. Barnett completeert zijn beeld door zowel nieuwe, net aanhakende kernlanden te benoemen waarvan we de integratie binnen de globalisering verder moeten bevorderen (China, India, Rusland), alsook overgangsgebieden, *seam states*, te duiden. Landen als Marokko, Turkije of Indonesië behoren tot het grijze gebied tussen gat en kern en verdienen daarom speciale aandacht. Tevens gaat Barnett dieper in op de spelregels die de betrekkingen binnen en tussen de diverse gebieden beheersen, door hem als *rule sets* omschreven. Tot slot omschrijft hij diverse vormen van globalisering en hun opvolgende fasen.

Barnett komt uit de Amerikaanse militaire wereld en gaat inzet van militaire middelen daarom niet uit de weg. Hij steunde de inval in Irak als *rule set reset* tegen de destructieve status quo van het bredere Midden-Oosten, maar benadrukte al snel waarom er door gebrek aan planning een potje van werd gemaakt. Hij laakte de traditionele Amerikaanse militaire benadering, die jarenlang vooral aandacht besteedde aan potentiële statelijke tegenstanders met staande legers, in plaats van de ongewisheid aan vijandelijke actoren uit de *gap* als voornaamste dreiging te zien. Barnett ziet twee onderscheiden krijgsmachtstaken. Enerzijds die van *Leviathan*, wat de traditionele oorlogvoerende capaciteit betreft waar Amerika vaak zo goed in is, geperfectioneerd via versterkte nadruk op commando-eenheden en mariniers. Anderzijds die van *System*

Administrators (SysAdmin), de volgens hem veelal onderschatte stabiliseringoperaties die wederopbouw mogelijk moeten maken en een ander soort militaire eenheden als ook breder geïntegreerd opereren met zich meebrengen.

Voor wie onlangs in Uruzgan diende, lijkt dit laatste inmiddels gesneden koek. Maar voor degenen die tot voor kort nog dachten in termen van slagen tussen zware tanks, kernonderzeeërs, prestigieuze vliegdekschepen en hypergeavanceerde gevechtsvliegtuigen, boden Barnetts uitdagende gedachten een kanteling van perspectief. Zijn horizontale denkstijl — alles met alles verbindend — en zijn nieuwerwetse taalgebruik en provocerende manier van presenteren, versterkten onder hen een gevoel van vreemding. Naar aanleiding van allerhande reacties die Barnett op zijn presentaties en eerste bestseller ontving, schreef hij een vervolg, *Blueprint for Action*. Hierin tracht hij elementen uit het eerdere boek verder uit te werken en toe te lichten. Uitgebreid gaat hij in op de opkomende rol van China. Deze ziet hij als kansen biedend voor Amerika, iets dat zijn Amerikaanse militaire toehoorders niet bepaald als vanzelfsprekend ervaren. Verder komen fenomenen als identiteit, religie, ontwikkeling, radicalisering en terrorisme in bredere samenhang aan bod, soms doorzicht, soms onuitgewerkt-creatief in Barnetts flippende weblogstijl. Alle begrippen uit zijn eerdere boek zet hij nog eens uiteen. Ook bedenkt hij een optimistisch soort handleiding hoe gebieden van *gap* naar *core* te helpen brengen, inclusief de daarbij te beogen *tipping points*. Hij legt uit hoe globalisering niet meer slechts een door Amerika gedreven fenomeen betreft; globalisering komt tegenwoordig evengoed voort uit ontwikkelingen in landen als Brazilië, Rusland, India of China.

Barnetts visie komt over als een progres-

sieve utopie die het *dependencia*-denken uit de jaren zestig en zeventig binnenstebuiten keert. Waar goeroes uit die jaren, van Raul Prebisch tot Jan Pronk, tot de conclusie kwamen dat ontwikkelingslanden zich vaak beter in afzondering van de wereldmarkt konden ontwikkelen, komt Barnett op basis van de ervaringen sindsdien in landen als China, Zuid-Korea, Singapore of India tot een tegenovergestelde conclusie. Landen uit de *gap* kunnen het best aan de *core* van de globalisering worden verbonden, willen we armoede en onveiligheid bestrijden. Barnett verklaart echter niet goed wat de huidige *gap* tot een *gap* maakt, behalve dat het gaat om plaatsen waar globalisering niet werkt. Deze tautologie is hem vooral door conservatieve critici al verweten. Spelen geografie, cultuur en religie een rol? Barnett geeft het antwoord niet. Ook het belang van samenhang in samenlevingen komt onvoldoende uit de verf. Voor de bedreigingen die mensen ook in kernlanden – inmiddels ook in de VS – kunnen voelen van voortrazende globalisering, toont Barnett weinig oog.

Barnett vergeet in zijn laatste boek niet het belang van functionerende multilaterale instellingen. Hij beschrijft een productieve verhouding tussen VN en NAVO, steunt de ideeën van Wereldbankkenner Sebastian Mallaby tot oprichting van een Internationaal Reconstructie Fonds, en bepleit een Wereld Contraterrorisme Organisatie waarvan landen slechts op uitnodiging lid mogen worden. Hij is voor Amerikaanse begrippen opvallend positief over het Internationaal Strafhof, waarvan hij de taken als sluitstuk ziet in een zespuntenplan om landen van conflict naar *core* te helpen brengen. Hij besteedt aandacht aan de EU, waarbij wat vanuit netwerkanalyse over de Europese samenwerking is bedacht, hem helaas nog onbekend lijkt. Zoals de meeste Amerikanen onderschat hij de impact van het Europese

integratieproces. Juist de magneetwerking van het toetredingsperspectief hielp landen in Midden-Europa transformeren. Helaas ontdekken Amerikanen deze factor pas echt op het moment dat in Europa de uitbreidingsmoeheid is ingetreden. Europa kan in de ogen van Barnett ook een versterkte rol spelen in het vormgeven van *SysAdmin*-taken in de wereld, al ziet hij opkomende machten als China, Brazilië of India als de landen die ook wat dit betreft tot Amerika's nuttigste partners gaan behoren.

Barnetts herwaardering van *SysAdmin*-taken is niet nieuw. In de VS besteedt de Nederlands-Amerikaanse denktanker Hans Binnendijk (*National Defense University*) er aandacht aan en in ons land publiceert Ger Teitler, hoogleraar defensie, er al sinds begin jaren negentig over. Wel is origineel hoe Barnett verbanden legt met de bredere context van globalisering en het belang van het dichten van de *gap*, alsook de felheid waarmee hij zijn ideeën naar voren brengt. Dit laatste soms tot woede van hoge militairen en de gevestigde wapenindustrie, die liever prestigieus wapentuig voor klassieke oorlogvoering blijven bouwen. Barnett slaat in zijn redeneringen soms wild om zich heen, werkt ze nauwelijks uit op een academisch aanvaardbaar niveau en wuift kritiek vaak weg met de arrogantie en ijdelheid van zijn nieuwerwetse reputatie. In zijn eigen-gereide afweer van de gevestigde orde doet hij denken aan kolonel John R. Boyd, die de academische en militaire mores van zijn tijd moedwillig negeerde, maar ondertussen wordt beschouwd als één van de grootste strategische denkers van de afgelopen eeuw. Ook inhoudelijk sluit Barnetts werk aan bij dat van Boyd, naar wie uitgebreid wordt verwezen.¹

Hoe controversieel vaak ook, Barnetts werk is inspirerend, juist ook voor wie er veel kritiek op kan hebben. Zelden tracht

iemand zoveel verschillende disciplines en beleidsterreinen te verbinden en de actualiteit in bredere concepten te vatten. Uiteraard gebeurt dit in Europa ook wel. Barnett's epistels doen soms denken aan dat van de Fransman Laurent Artur du Plessis, auteur over geopolitiek. Maar Barnett is optimistischer. Hij legt zich nimmer neer bij een confrontatie van de culturen, is niet overbezorgd over immigratie en gaat expliciet op zoek naar een betere wereld — *a future worth creating*. Zijn boek *Blueprint for Action* geeft daarbij veeleer zijn zoektocht weer dan dat het een ware blauwdruk voor beleidshandelen biedt. De belangrijkste kracht van

Barnett ligt waarschijnlijk ook niet in de sfeer van concrete beleidsaanbevelingen. Eerder gaat het om diens verbeeldingkracht, die katalyserend werkt in vergelijking tot de verstarde en fantasieloze verhandelingen over internationale vraagstukken die we in Europa van links tot rechts vaak krijgen opgelepeld. We kunnen dus uitkijken naar Barnett's volgende boek, dat hij momenteel vanuit Indiana aan het concipiëren is. Gezien de ambities van ons kabinet om met de drieslag *defense, diplomacy, development* bij te dragen aan een veilige, vrijere en betere wereld, zal ook dat boek voor ons nuttige lectuur kunnen worden.

Noot

- 1 Lt.-kol. D. Schell & C.C.J. Veldkamp, 'Boyd', in: *Militaire Spectator*, jrg. 173, no. 6 (juni 2004), pp. 342-345.